

N:o 19.

Ank. till Riksd. kansli den 12 mars 1891, kl. 12 midd.

Lagutskottets utlåtande, i anledning af väckta motioner om ändring i bestämmelserna rörande den kommunala rösträtten i stad.

Frågan om ändrade bestämmelser angående den kommunala rösträtten i stad har vid innevarande riksdag upptagits i tvenne inom Andra Kammaren väckta och till lagutskottet öfverlemnade motioner, af hvilka den ena, n:o 98, afgifven af herr *O. Olsson*, afser att ytterligare begränsa den kommunala rösträtten i Stockholm, samt den andra, n:o 143, väckt af herr *A. Hahn*, innehåller förslag om enahanda ändring i den kommunala rösträtten i rikets öfriga städer.

Sistnämnde motionär, med hvilken tolf bland Andra Kammarens stadsrepresentanter instämt, erinrar, huru som nu gällande begränsning af den kommunala rösträtten i stad visat sig icke kunna förhindra, att magten öfver stadskommunernas angelägenheter till skada för det allmänna glidit öfver i det förmögna fåtalets händer, och att detta fåtal mången gång begagnat sin magtställning på ett sätt, som särskildt för de minst bemedlade samhällsklasserna medfört känbara olägenheter, genom dryga kommunalskatter och ökad skuldsättning samt anför vidare: »En förändring till det bättre måste alltså åstadkommas genom en förändring i grunderna för den kommunala rösträtten i städerna, i syfte att begränsa det förmögnare fåtalets röster så, att de mindre bemedlade kunna utöfva ett något större inflytande vid tillsättningen af städernas förtroendemän. För närvarande gäller, att ingen eger utöfva rösträtt för större antal röster än som svarar emot en femtionedel af stadens hela röstetal eller för högre röstetal än som svarar mot beviljning för 10,000 kronor, d. v. s. ingen får ega mer än högst 100 röster.

En lämplig norm för en af behovet påkallad ytterligare begränsning af sistnämnda röstetal har jag trott mig finna i den af riksdagsordningen stadgade census för valbarhet till Första Kammaren: fyratusen kronors årlig inkomst af kapital eller arbete. Om denna bevillningssiffra, hvilken berättigar till inval i vår Första Kammare, jemväl blefve det högsta belopp, för hvilket de kommunalt röstberättigade i stad finge utöfva rösträtt, synes mig emot den föreslagna begränsningen icke kunna med fog framställas någon anmärkning derom, att densamma skulle vara för radikal. Och jag vågar för den skull framställa om en begränsning af den kommunala rösträtten i stad derhän, att ingen må få utöfva rösträtt för högre röstetal än som svarar mot bevillning för 4,000 kronors inkomst, eller med andra ord, att ingen röstegande må få rösta med mer än högst 40 röster.

På grund af hvad jag sålunda anfört, vågar jag vördsamt föreslå, att Riksdagen för sin del besluter, att § 12 mom. 2 i kongl. förordningen den 21 mars 1862 skall hafva följande förändrade lydelse:

Ej må någon kunna vid allmän rådstuga utöfva rösträtt för större antal röster, än som svarar emot en hundraedel af stadens hela röstetal efter röstlängden, eller i något fall för högre röstetal än det, som motsvarar bevillningen för fyra tusen kronors inkomst af kapital eller arbete.»

Herr *O. Olsson*, med hvilken elfva af hufvudstadens representanter inom Andra Kammaren förenat sig, anmärker till en början i likhet med den förre motionären, att den kommunala rösträttens nuvarande gestaltning så väl i stad som på landet sedan länge framkallat ett allmänt spridt missnöje, som gifvit sig uttryck, bland annat, i upprepade framställningar om ändring, men att samtliga inom Riksdagen väckta förslag strandat på motståndet hos Första Kammaren.

Häruppå fortsätter motionären: »Värre än i de flesta andra kommuner hafva olägenheterna af nämnda rösträtt gjort sig gällande i Stockholm. Om än rättvisligen måste erkännas, att under den närmast förflutna tiden mycket uträttats för hufvudstadens utveckling, som kunnat vara af nytta och äfven föranledts genom den hastigt tilltagande befolkningen, så läser å andra sidan icke kunna förnekas, att genom det bestämmande fåtalets ensidiga åskådning stadens allmänna arbeten bedrifvits med en snabbhet och i ett omfång, som ingalunda varit af nöden och hvarigenom i synnerhet dess finanser på ett betänkligt sätt för framtiden blifvit blottställda och stadens skuldmassa vuxit med en förskräckande skyndsamhet.

Då stadens budget ännu år 1865 blott uppgick till 2,441,000 kronor, hade den redan 1870 vuxit till 5,838,000 kronor och 1880 till 8,892,000 kronor samt har nu senast för år 1891 blifvit bestämd till öfver 20 millioner kronor. Öfver hufvud har den visat tendens att hvart åttonde eller

nionde år fördubblas. I afseende på skuldsättningen må nämnas, att densamma 1865 blott uppgick till 2,450,000 kronor, år 1870 till 8,497,000, år 1880 till 22,000,000, år 1885 till omkring 48,000,000, men nu utgöres af 66,000,000. Kommunalskatten, som år 1865 blott uppgick till 155 öre, hade redan 1869 blifvit höjd till 300 öre, samt för 1891 blifvit bestämd till 400 öre med utsigt att snart å nyo höjas.

Hvarje försök att vid valen genom en förändrad sammansättning af Stockholms stadsfullmäktige åvägbringa större sparsamhet med stadens medel har strandat på omöjligheten att vid den rådande röstskalan i tillräcklig mån uppblanda stadsfullmäktige med andra element. Den herskande tiondedelen har städse genom sträng sammanhållning och enighet vetat förekomma sådant.

Någon annan utväg synes följaktligen icke återstå, än att med statsmagternas tillhjälp åstadkomma en sådan jemkning i röstförhållandena, att derigenom det öfverklagade missförhållandet kunde afhjelpas. Och då en moderat förändring af hufvudstadens kommunala röstskala ej torde kunna antagas utöfva något nämnvärdt inflytande på Första Kammarens sammansättning och karakter, vågar jag nu ifrågasätta en sådan.

Den principiellt riktigaste grunden för den kommunala rösträtten vore otvifvelaktigast den lika rösträtten för alla, som betala kommunalskatt, emedan de alla bidraga med samma qvot af sin inkomst och följaktligen måste hafva samma intresse af ett lämpligt användande af kommunens medel, ja, de obemedlade till och med mera, i samma mån som deras qvot för dem är dyrbarare än för de bemedlade, samt de dessutom betala personliga eller förbrukningskatter till kommunen.

Då likväl en sådan reform under nuvarande förhållanden måhända skulle anses för radikal, må det tillåtas mig erinra om att i de flesta andra länder den kommunala rösträtten är likställd med den politiska, och att man med afseende på våra förhållanden skulle kunna föreslå dess bestämmande efter samma grund, så att alla skulle erhålla lika kommunal rösträtt, hvilka skatta för 800 kronors bevillning eller derutöfver.

Mot en sådan utväg skulle dock kunna anmärkas, att derigenom ett stort antal medborgare, hvilka nu ega kommunal rösträtt, om än utan särdeles betydelse, skulle förlora densamma. Och äfven denna utväg skulle måhända, ehuru praktiska skäl tala för dess anlitande, under nuvarande förhållanden kunna anses nog radikal.

Då återstår intet annat än att fästa sig vid ett omedelbart afhjelpande af de nuvarande röstbestämmeleternas värsta olägenheter genom en sålunda förändrad fördelning af rösterna, att fåtalets afgjorda öfvervigt omintetgjordes och en möjlighet bereddes de hittills uteslutna folklagren att i någon mån göra sina önsknigar gällande.

Och med afseende på detta mål torde det enklaste medlet vara att gå samma väg, som i afseende på städernas rösträtt redan är beträdd och hvilken i afseende på landtkommunerna länge varit ifrågasatt, nemligen att minska det högsta antal röster, någon får innehafva.

Skall någon nämnvärd verkan härigenom åstadkommas, synes i afseende på hufvudstaden dock nödvändigt, att det bemedlade och jmförelsevis fåtaliga folklagret tillsammans icke erhåller flere röster än det obemedlade och talrikare tillsammans, d. v. s. att båda folklagren erhålla ungefär hälften af det sammanlagda röstantalet.

Af berättelsen angående Stockholms kommunalförvaltning för 1888 framgår, att detta år hela det kommunala röstetalet i hufvudstaden uppgick till 803,583. Deraf afgingo dock på grund af § 12 i den för Stockholm gällande kommunalförordningen 204,669 röster. Från de återstående 598,914 borde ytterligare dragas 83,234 röster för dem, som icke egde utöfva rösträtt, då 515,680 röster återstode.

Sammanräknade man nu alla, som egde 1—10 röster, äfvensom grupperna med 11—20, 21—30 och 31—40 röster efter medeltalen 16, 26 och 37, så erhöle man å ena sidan 19,636 röstande med tillsammans 185,889 röster. Tilldelade man sedermera hvar och en af de öfriga 4,425 röstande blott 40 röster, så erhöle dessa å andra sidan tillsammans 177,000 röster, således något mindre än den återstående delen. (Se bilagan.)

Det af mig afsedda målet synes följaktligen kunna vinnas genom minskning af det högsta medgifna röstantalet från 100 till 40.

Mot den af mig föreslagna utvägen skulle möjligen kunna anmärkas, att röstfördelningen ständigt ändras och att genom den tilltagande välmågan ständigt allt flere röstegande uppflyttas i den högre beskattade afdelningen, som således förr eller senare måste blifva öfverlägsen den mindre beskattade. Men häremot kan å andra sidan invändas, att redan genom antagandet af 40 röster såsom det högsta röstantalet många vänner af sparsamhet skulle inkomma i den högre beskattade afdelningen och att deras antal genom den fortgående öfverflyttningen sannolikt ständigt skulle tillväxa, utan att derigenom den bättre insigt i kommunala angelägenheter, hvilken med eller utan skäl anses tillhöra de högre beskattade, skulle minskas.

Min åsigt är därför den, att man skulle kunna bereda de mindre bemedlade tillfälle till ett rättmätigt deltagande i bestämmandet af kommunens angelägenheter genom att i § 12 af Stockholms kommunalstadga nföra den förändringen, att i intet fall finge röstas för högre antal röster iän det, som motsvarade bevillningen för fyra tusen kronors inkomst af kapital eller arbete. I samband med denna ändring torde äfven böra stadgas, att

ej någon måtte beräknas för flere röster, än som svarade mot en hundradedel af valkretsens hela röstetal efter röstlängderna.

På grund af hvad jag sålunda haft äran anföra, får jag vördsamt föreslå,

att Riksdagen för sin del måtte besluta, att § 12 mom. 1 af Kongl. Maj:ts nådiga förordning om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862 måtte erhålla följande lydelse:

Vid valet, som förrättas med slutna sedlar och för öfrigt i tillämpliga delar efter den ordning, som för val af riksdagsfullmäktige för staden är eller varder antagen, eger en hvar till deltagande deruti berättigad medlem af kommunen en röst för bevilning efter art. II bevilningsstadgan till och med en krona samt vidare en röst för hvarje derutöfver påford hel kronas bevilning efter nämnda artikel; men ej må för någon beräknas flere röster, än som svara emot en hundradedel af valkretsens hela röstetal efter röstlängden, och i intet fall högre antal röster än det som motsvarar bevilningen för fyra tusen kronors inkomst af kapital eller arbete.»

Den af motionären åberopade rösträttstabell, hvilken finnes bilagd motionen, har följande utseende:

»Bilaga

till motion om ändring af § 12 mom. 1 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862.

Efter berättelsen angående Stockholms kommunalförvaltning för 1888 är denna statistik uppgjord öfver röstande och röster.

Grupp.	Röstberättigade.	Röster.	Summa.
1—10	4,235	1	4,235
»	3,896	2	7,792
»	982	3	2,946
»	1,627	4	6,508
»	571	5	2,855
»	136	6	816
»	271	7	1,897
»	989	8	7,912
»	320	9	2,880
»	508	10	5,080
11—20	2,921	16	46,736
21—30	1,948	26	50,648
-	Transport 18,404	—	140,305

Grupp.	Röstberättigade.	Röster.	Summa.
Transport	18,404		140,305
31—40	1,232	37	45,584
41—50	986	47	46,342
51—60	716	57	40,812
61—70	467	68	31,756
71—80	380	78	29,640
81—90	237	87	20,619
91—100	1,639	98	160,622
	24,061		515,680

Enligt den väckta motionen framgår följande:

Grupp.	Röstberättigade.	Röster.	Summa.
1—10	13,535	3,171	42,921
11—20	2,921	16	46,736
21—30	1,948	26	50,648
31—40	1,232	37	45,584
	19,630		185,889
	4,425	40	177,000
	24,061		362,889»

Då utskottet nu går att i ett sammanhang afgifva utlåtande öfver ifrågavarande motioner, vill utskottet till en början erinra, huru som redan under de förhandlingar, hvilka föregingo antagandet af det förslag till begränsning af den kommunala rösträtten så väl i Stockholm som i rikets öfriga städer, hvilket genom kungörelsen den 9 november 1869 blef lag, framhölls att den gräns, som då föreslagits, icke kunde göra anspråk på någon allmän-giltighet, och att en framtida utveckling af städernas näringslif säkerligen skulle komma att ånyo skapa ett behof af ytterligare begränsning i ändamål att förhindra ett förmöget mindretals öfverväldigande inflytande på kommunens angelägenheter. Enligt utskottets åsigt gör sig ett dylikt behof för närvarande gällande. De tvenne sistförflutna årtiondena hafva nemligen för rikets större städer, särskildt hufvudstaden, medfört en utveckling, som måste anses storartad. Denna rika utveckling har åstadkommit en allt starkare kapitalbildning, och på samma gång har klyftan mellan de högt och lågt beskattade medlemmarne i kommunen blifvit större. En naturlig följd af denna

utveckling har också blifvit, att den inskränkning, som år 1869 infördes, icke längre förmår göra åsyftad verkan. I de flesta af rikets städer kommer den kommunala rösträtten, som bekant, till användning endast vid stadsfullmäktigvalen, och ehuru man får antaga, att dessa val bestämmas af hänsyn till stadens bästa, är det likväl af vigt att, så vidt möjligt, söka förebygga att desamma komma att beherskas af ett fåtal röstegande, hvilkas mening om hvad stadens väl kräfvat mången gång kan stå i strid med det stora flertalets uppfattning härom. Rättvisan och ett följdriktigt genomförande af den sjelfstyrelsens princip, på hvilken kommunallagstiftningen hvilar, kräfvat, att de medlemmar i kommunen, hvilka en uttaxering drabbar tyngst, må beredas tillfälle att utöfva behörigt inflytande vid behandlingen af kommunens angelägenheter.

Lika billigt som detta kraf synes utskottet vara, lika vansklig finner utskottet emellertid uppgiften att bestämma den plats på röstskalan, der gränsen bör förläggas. De båda motionärerna hafva i anslutning till nu gällande form för begränsningen ansett sig böra förorda ett röstmaximum med blandad, dels relativ, dels absolut karakter, och i sådant hänseende föreslagit, att ett högre antal röster icke finge tillkomma någon än som motsvarande $\frac{1}{10}$ af stadens hela röstetal efter röstlängden och i intet fall högre än som motsvarar bevillning för 4,000 kronors inkomst af kapital och arbete. Härvid hafva olika synpunkter varit för dem bestämmande, i det att den ene, herr *Hahn*, fäst sig vid egenskapen hos sistnämnda belopp att utgöra census för valbarhet till Första Kammaren, medan herr *Olsson* väsentligen stödt sig på ofvan intagna rösträttstabell, hvilken synts honom gifva vid handen, att den absoluta maximisiffran 40 vore att betrakta såsom en punkt på röstskalan, der de högre och lägre beskattade valmännens inflytande vägde i det närmaste jemnt.

Utskottet finner sig emellertid, i saknad af det stöd för ett bestämdt omdöme härutinnan, som allenast en tillförlitlig och omfattande utredning af hithörande förhållanden förmår gifva, icke kunna såsom fullt lämplig förorda någon viss begränsning. En senare utredning i ämnet än den, som innefattas i statistiska centralbyråns senast afgifna berättelse rörande den kommunala rösträtten år 1871, föreligger icke, och befintligheten af en för hufvudstaden på de kommunala myndigheternas föranstaltande uppgjord berättelse om dess kommunalförvaltning för en jämförelsevis så närbelägen tidpunkt som år 1888 torde icke böra föranleda dertill, att, med frångående af den vid 1869 års rösträttsreform följda grundsats, särskilda bestämmelser meddelas rörande den kommunala rösträtten i Stockholm.

På grund af hvad sålunda anförts, föränlåtes utskottet hemställa,

att Riksdagen ville i skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning af samtliga de förhållanden, som pröfvas inverka på den kommunala rösträtten i städerna samt derefter för Riksdagen förlägga förslag till ytterligare begränsning af densamma.

Stockholm den 12 mars 1891.

På lagutskottets vägnar:

C. A. SJÖCRONA.

Reservationer:

af herrar *Sjöcrona, Fröberg*, grefve *Klingspor*, *Pehrsson Claëson*, *Bengtsson*, *Sjölund* och *G. Andersson*, som ansett, att motionerna bort afstyrkas, samt af

herr *Mankell*, som ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till herr *O. Olssons* motion.

Herrar *L. O. Larsson*, *J. Anderson* och *O. Erickson* hafva begärt få antecknadt, att de icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.
